

Operativni program Slovenija – Hrvatska 2007.-2013.

Prostorno uređenje teritorija – unutrašnjost i priobalje Istre

..... PUT UP ISTRE

Sociološke analize – Slovenija i Hrvatska

Zasebni i zajednički zaključci

Autori: prof. dr. sc. Vladimir Lay, sociolog i politolog

doc. dr. Špela Hudnik, u.d.i.a.

Zagreb, siječanj 2016.

Impressum

Operativni program Slovenija – Hrvatska 2007.-2013./ Operativni program Slovenija – Hrvatska 2007-2013

Prostorno uređenje teritorija – unutrašnjost i priobalje Istre (PUT UP ISTRE) / Prostorska uređitev območja – notranjost in primorje Istre (PUT-UP ISTRE).

Vodeći partner (partner 1): Zavod za prostorno uređenje Istarske županije, Riva 8, 52 100 Pula.

Partner 2: Mestna občina Koper / Gradska općina Koper, Verdijeva ulica 10, 6000 Koper.

Partner 3: Grad Pula, Forum 1, 52 100 Pula.

Partner 4: Regionalni razvojni center Koper / Regionalni razvojni centar Koper, Ulica 15. maja 19, 6000 Koper.

Partner 5: Univerza v Ljubljani – Fakulteta za arhitekturo / Sveučilište u Ljubljani – Arhitektonski fakultet, Zoisova cesta 12, 1000 Ljubljana.

Partner 6: Grad Buzet, II. istarske brigade 11, 52 420 Buzet.

Naručitelj Sociodemografske studije: Zavod za prostorno uređenje Istarske županije, Riva 8, 52 100 Pula.

Voditelj Sociodemografske studije za Hrvatsku - za projekt PUT-UP ISTRE: prof. dr. sc.

Vladimir Lay, Zagreb

Autor Sociološke analize za Hrvatsku kao sastavnog dijela studije: prof. dr. sc. Vladimir Lay

Sociološka analiza - Slovenska Istra – dr. Špela Hudnik, u.d.i.a. UL Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana

Sadržaj

1. Uvodne napomene	4
2. Opći sociološki osvrt na pogranično područje hrvatske i slovenske Istre	5
3. Osnovni rezultati socioloških analiza u hrvatskom i slovenskom dijelu Istre ...	9
4. Zajednički zaključci.....	25

1. Uvodne napomene

Sastavni dio projekta „Prostorno uređenje teritorija - unutrašnjost i priobalje - SLO-HR Istre (PUT UP ISTRE)“ uz prostorno-urbanističke analize je i izrada „Sociodemografske studije za Hrvatsku.“ Ova studija ima dva dijela: „Demografsku studiju“ (srpanj 2015) i „Sociološku analizu“ (prosinac 2015).

Za slovenski dio Istre nije rađena zasebna demografska studija. Napravljena je „Sociološka analiza – Slovenska Istra,“ (siječanj 2016). Obe sociološke analize su sastavni dio projekta PUT UP ISTRE. Napravljene su na temelju metodološki usklađenog empirijskog anketnog istraživanja stanovništva u ovome području te na temelju liste pitanja za intervjuje u lokalnim zajednicama, kako sa hrvatske tako i sa slovenske strane.

Ovdje u sažetom obliku „zajedničkih zaključaka“ predstavljamo osnovne rezultate empirijskih istraživanja o glavnim problemima kvalitete življenja i razvoja, te prijedloge za unapređenje kvalitete življenja i razvoja za oba dijela pogranične Istre.

xxx

Empirijsko istraživanje je obavljeno na malim, ali za navedenu problematiku pograničnog područja i broj stanovnika u tome području dovoljnim, korisnim, smislenim i sukladnim uzorcima. Pri tome valja konstatirati da hrvatski dio pogranične Istre u kontinentalnom dijelu, vrlo blizu državne granice ima dva grada – Buje i Buzet, čega u slovenskom dijelu kontinentalne Istre nema. Postoje tek mala naselja i sela. Razlike u uzorku istraživanja na terenu uvjetovane su i s tom činjenicom.

Empirijsko istraživanje u Sloveniji je obavljeno putem intervjuja u sjedištima općinama Piran (5), Kopar (5) i Hrpeje-Kozina(5). Anketno istraživanje je obavljeno u mjestima Portorož (30), Dragonja (4), Dekani (4) i Šmarje (4) te metodama ankete i intervjuja u brdskim mjestima u zaleđu Kopra - Padna (5), Hrastovlje (5), Gradin (5), Rakitovec 5 i Golac (5). Ukupno je obavljeno 15 intervjuja u sjedištima općina Kopar,

Piran i Hrpeje-Kozina, 42 ankete u 4 spomenuta naselja i 25 anketa / intervjuja u selima u zaleđu Kopra. Na terenu je ukupno u slovenskom dijelu Istre obavljeno 82 razgovora, kombinirano - metodom anketa i intervjuja.

U Hrvatskoj je empirijsko istraživanje provedeno putem ankete u gradovima Buje (33), Buzet (28), Umag (114) i Novigrad (45) i općinama Opatalj (10), Grožnjan (6). Realizirano je ukupno 236 razgovora anketnog tipa i 32 intervjuja sa sugovornicima iz JLS i Istarske županije. Ukupna broj anketa i intervjuja, ispitivanja stavova i dijaloga s hrvatske strane bio je 268.

Provedba ankete i intervjuja na terenu i Hrvatskoj i Sloveniji rađena je od rujna do početka studenog 2015. godine.

Ukupan broj anketa i intervjuja sa slovenske (82) i sa hrvatske strane (268) je iznosio 350 sugovornika. To je za ovako specifično područje i specifičnu temu, relativno slabo naseljeno, s izuzetkom uskog pojasa priobalja, pretežno brdsko područje solidna „razgovorna“, i participacijska osnova za sticanje jasne i indikativne liste stavova lokalnog stanovništva i lokalnih samouprava.

Na temelju pregleda tih stavova napravili smo ove zajedničke zaključke za pogranično područje Istre s obje strane granice. Nalazi socioloških analiza korisna su potpora i oslonac za artikuliranje koncepta prostornog uređenja pogranične Istre kao - funkcionalno gledano - jedinstvenog prostora, bez obzira na državne granice.

.....

2. Opći osvrt na pogranično područje hrvatske i slovenske Istre

Rezultati socioloških analiza upućuju na to što bi prema potrebama i željama lokalnih ljudi koji u tom pograničnom pojasu žive, trebalo kao problem nedovoljne razine kvalitete življenja sa strane prostornih planera uočiti kao razvojni cilj. Ponekad su ove potrebe i želje ekonomski nerealne ili nemaju prostornu mogućnost realizacije na način i na mjestu kako to lokalni živalj želi i treba. No, važno je čuti ih, uvažiti i razmotriti, te transferirati u prostorno planerski projekt i proces.

.....

Prema konceptu projekta prostorno planerske analize su razmatrale pojedina važna razvojna područja kao što su promet, turizam, gospodarstvo, poljoprivreda i prirodna podloga i resursi. Sociološke analize bile su okrenute stanovnicima i lokalnim upravama, njihovom viđenju potreba i problema lokalnog razvoja, motivacije i uopće onoga što pogoni lokalne socijalne energije, lokalne političke i razvojne odluke i od čega zavisi što će se od prostorno planerskih ideja i prijedloga na kraju u životu i ostvariti.

xxx

Pogranično područje Istre ima vrlo povoljnu lokaciju na razmeđu puteva između Italije, Austrije i južnih dijelova Njemačke i mediteranskog područja življenja. Pred ovim područjem koje je u zemljama koje su članice EU (mada Hrvatska ima nešto „niži“ status jer nije dio Šengenskog prostora) su povoljne razvojne perspektive.

Ukupni stupanj civilizacijskog i ekonomskog razvoja ovog pograničnog područja kao cjeline je u gornjem dijelu skale pokazatelja razvoja u Sloveniji i Hrvatskoj. Kulturna baština je bogata i atraktivna za posjećivanje, što snažno podupire turizam kao gospodarsku granu. Prirodna baština je raznovrsna i uglavnom sačuvana, pretežno čisti okoliš i more su dodatni aduti za dobar život i posjećivanje gostiju. Pluralizam kultura, etnička tolerancija, dvojezičnost su na visokoj razini tako da sa te strane nema zapreka mirnom i civiliziranom društvenom razvoju.

xxx

U pogledu nalaza na temu osnovnih karakteristika kvalitete života i razvojnih problema koje nam daju obje sociološke analize možemo reći da su razlike između pograničnih područja Hrvatske i Slovenije vrlo male. Ipak je to jedan prostorno, geografski, razvojno, povijesno do određene mjere cjeloviti i kontinuiran prostor, unatoč današnjim granicama.¹

¹ Pri tome nikako ne treba smetnuti s uma da su Slovenija i Hrvatska bile jedinstveni teritorij države SFR Jugoslavije od 1945 do 1990 godine, dakle punih 45 godina. Česti boravci u tom dijelu Istre od 1973 do 1990 i dalje su nam pružili mnogobrojne empirijske dokaze o cjelovitosti življenja u ovome području. To zorno

Dominantne razlike su između: A. priobalja pogranične Istre i na hrvatskoj i na slovenskoj strani i B. unutrašnjosti Istre, pretežno brdskoj pa i planinskoj - na obje strane granice. U sociološkim analizama je naglašeno da je riječ o „dva svijeta“. U tom smislu su i konstruirani i zajednički zaključci.

Te razlike su toliko situaciono (strukture) i razvojno (dinamike, postojeće i buduće) „jake“ i upečatljive da su vrlo snažna i determinirajuća polazna osnova za temeljni plan prostornog uređenja pograničnog teritorija hrvatske i slovenske Istre.

Razvojna iskustva iz hrvatske pogranične unutrašnjosti u Istri dragocjeni su za slovenski dio koji je od 1990. do danas u elementima lokalne ekonomije i korištenja prirodnih resursa za razvoj na neki način zastao u razvoju. Razvojni problemi u priobalnoj Istri i sa slovenske i s hrvatske strane su vrlo slični, s time da se procesi nagomilavanja sadržaja, prometovanja i ostali nešto malo naglašeniji u slovenskom dijelu budući je obalni pojas ovdje kraći.

U narednom poglavlju dajemo sliku stavova o problemima kvalitete življenja i potrebama stanovnika te prijedloge za unapređenje ove kvalitete te za razvojne pomake s obje strane granice. Prije toga, predstavljamo dvije karte pograničnog područja, jednu slovensku i jednu hrvatsku.

.....

ilustriraju i mnogobrojni tzv. „miješani brakovi“, „miješani“ posjedi zemljišta, rodbinski, prijateljski i radno – poslovni odnosi i situacije.

Karta 1. Pogranični dio Istre u Republici Hrvatskoj

Karta 2. Pogranični dio Istre u Republici Sloveniji

3. Rezultati socioloških analiza u hrvatskom i slovenskom dijelu Istre

.....

Uvodna napomena

Jedan od idejnih slogana pod kojim se radio ovaj projekt glasi : „**Europska teritorijalna suradnja**“. Osnovna zamisao sociološke analize kao dijela projekta je: A. anketno istražiti mogućnosti i ograničenja unapređenju kvalitete života ljudi koji ovdje žive; B. kroz intervjue u lokalnim upravama, dodatno i mogućnosti učinkovitije organizacije i razvoja prometa, poljoprivrede, turizma, odnosno ukupne ekonomije i društvenog života na cjelokupnom prostoru i slovenske i hrvatske Istre.

Pri tom se ovaj prostor Istre pokušava sagledati i interpretirati kao cjelina bez obzira što ga državna granica dijeli na dva državna pod-teritorija od kojih dijelovi unutrašnjosti s obje strane granice imaju karakter periferije.

Ovdje se u naglašenoj formi na terenu u provedbi empirijskih istraživačkih radnji pojavila tvrdnja da „ljudi na terenu“ normalno žive, druže se, surađuju, trguju, mnogi iz hrvatske Istre i rade u Sloveniji ili Italiji pa dnevno putuju i prometuju ovim prostorima. S druge strane je tzv. visoka politika, državni odnos Ljubljane i Zagreba, koji posljednjih desetljeća i godina ne krasi uvijek normalnost, dobro uzajamno razumijevanje i uzorna suradnja.

Projekt PUT-UP ISTRE je stručni projekt i ne razmatra političke aspekte (ne)suradnje dviju država. Stoga samo kratke napomene. „Visoka politika“, odnosi između Republike Slovenije i Republike Hrvatske kao odnosi država značajno su-determiniraju probleme i prepreke za bolju suradnju u ovom lokalnom pograničnom području.

- A. Prvo, poseban primjer koji već dugo i teško opterećuje odnose dviju država je prijemor oko definiranja dijela pograničnog područja, oko morske granica u Piranskom zaljevu.

B. Procese i odnose u ovom pograničnom prostoru determiniraju i otežavaju razlike u EU režimu koji ima Slovenija i Hrvatska. Republika Hrvatska nije u Šengen sustavu otvorenih granica i slobodnog kretanja ljudi, roba i usluga bez kontrole, a Republika Slovenija jest. U tome smislu ove dvije zemlje nisu još ravnopravne jer granični režimi nisu isti, nisu jednakopravni.

Nakon osamostaljivanja Republike Hrvatske i Republike Slovenije 1991. taj dio Istre postao je granični pojas/zona između dviju novonastalih država te je upravo kao takav pogranični ili pri granični. Promjenama administrativno-teritorijalnog ustroja krajem 1992., tj. početkom 1993. taj prostor postaje fragmentiran.

Valja još dodati, kako je dio ovog prostora bio pod tzv. Zonom B Slobodnog Teritorija Trsta, a 1956. došlo je i do korekcije granice između tadašnje NR Slovenije i NR Hrvatske tako da je sjeverni dio tadašnje Općine Buje pripao Sloveniji.²

Obalni dio ovog područja je unutar hrvatskih pokazatelja o razvijenosti pretežno visoko razvijen, dok se unutrašnjost može s pravom kvalificirati kao manje razvijen i postepeno razvojno zaostajući dio Istre. To potvrđuje cijeli niz podataka.³

Isti je slučaj i u slovenskom dijelu: područje Pirana, Portoroža, Izole, Kopra – slovensko obalno područje Primorsko je visoko razvijeno a unutrašnjost, pretežno brdsko planinska, posebno područje Čićarije (vidjeti kartu 2.) je vrlo slabo razvijeno pa i razvojno zapušteno područje Republike Slovenije.

Ovdje predstavljamo osnovne rezultate sociološke empirijske nalaze u hrvatskom dijelu Istre, a zatim u slovenskom dijelu Istre. Potom u četvrtom poglavlju za obje analize dajemo zajedničke zaključke.

² I još ovaj detalj: Granica Zone B STT-a prolazila je današnjom Općinom Grožnjan. Nakon konstituiranja tadašnje Općine Oprtalj 1952. godine njena zapadna granica prema Zoni B STT-a obuhvaćala je naselja Šterna, Makovci, Završje i Antonci (Zupanc, 2009: 62).

³ Vidjeti „Demografsku studiju“ kao dio Sociodemografske studije urađene za projekt PUT UP ISTRE, Zagreb, srpanj 2015. godine.

3.1. Osnovni rezultati sociološke analize u hrvatskom dijelu Istre

Ovdje ukratko prikazujemo rezultate sociološke analize u Hrvatskoj u dva dijela. Prvi dio se odnosi na glavne postojeće probleme kvalitete življenja, pri čemu navodimo skupne, zajedničke ali i specifične probleme u priobalju i u unutrašnjosti. Drugi dio se odnosi na prijedloge za razvoj i unapređenje kvalitete življenja.

3.1.1. Glavni problemi postojeće kvalitete življenja – unutrašnjost i priobalje

& Nezaposlenost / manjak radnih mjesta i šansi za zapošljavanje: manjak radnih mjesta, posebno za mlade;

- ima vrlo malo mjesta u ponudi u industriji, poduzetničkom realnom sektoru;
- poljoprivreda mladima pretežno nije atraktivna;
- mogućnosti zapošljavanja u javnom sektoru su već 7-8 godina značajno reducirane ili ne postoje;
- priobalje - „Živi se gotovo samo od turizma” – nedostaje industrijska proizvodnja;
- trend odlaska mladih „trbuhom za kruhom“ u inozemstvo je u porastu.

& Javni prijevoz je vrlo slab:

- autobusnih veza između gradova i naselja u pograničnom području ima premalo, posebno u kontinentalnom pograničnom području;
- postoji ideja i potreba za prometanjem mini-busova, posebno prema manjim naseljima i općinskim centrima u pograničju, sa više dnevnih veza ali se to ne inicira;
- đaci koji idu u školu (na pr. iz Grožnjana i Oprtlja za Buje) moraju se ustajati gotovo sat i pol prije škole:

- postoji potreba za javno prometnim uslugama za starije i sve druge ljude koji ne mogu ili uopće ne voze automobil;

Prometne veze između Hrvatske i Slovenije i dalje:

- slabe su i autobusne veze između Hrvatske i Slovenije , te dalje do Trsta; ⁴
- željeznička veza Ljubljana –Pula ne radi, ukinuta je, pruga je i dalje tu;
- ne postoje redovne pomorske veze, na primjer Trst – Kopar – Umag.

& Kapaciteti i učinkovitost zdravstva su ograničeni:

- Za većinu specijalističkih pregleda i usluga treba ići u Pulu , što je daleko, skupo, a i hitnim slučajevima i opasno po život;
- Bolnica u Izoli (SLO) je mnogo bliže, bila bi korisno uspostaviti dogovor o korištenju njenih kapaciteta za građane pogranične hrvatske Istre;⁵
- U nekim gradovima sjeverne Istre nema službe hitne pomoći, neophodna je;
- U ljetnim mjesecima stanovništvo ovog područja, posebno na obali se značajno povećava – postojeći zdravstvena usluga je povremeno nedostatna i prema kvaliteti i prema brzini / učinkovitosti;

Ovo su tri glavna problema, taj bazični tematski trougao „posao – zdravlje - kretanje“, se sustavno ponavljaju u svim sredinama s velikim, natpolovičnim udjelom. Ove probleme su naglasili kao glavne za najveći broj stanovnika i sugovornici iz JLS.⁶ Naime, u vezi s njima građani se sustavno obraćaju i odabranim predstavnicima „svoje“, lokalne vlasti

⁴ Iza Umaga do Trsta i natrag , navodno, kaže jedan sugovornik postoji samo jedna autobusna linija dnevno!

⁵ To tim više što je u socijalističkoj Jugoslaviji ta bolnica bila izgrađena samodoprinosom, uključujući i samodoprinosom ljudi iz hrvatskog dijela Istre.

⁶ Prilikom boravka na terenu u Istri tijekom druge polovice rujna i listopada 2015. s bazom u Oprtlju osvjedočili smo se na niz konkretnih i živih primjera da su ovo u ravni svakodnevnog življenja tri vrlo bolna egzistencijalna pitanja za stanovnike pogranične Istre. Biti nezaposlen ili zaposlen tek samo u sezoni, ne imati ili ne voziti automobil ili ne imati zdravstvenu uslugu za neku specifičnu tegobu bliže od Pule? Zamislite se takvu egzistencijalnu situaciju. Kako to izgleda u nekoj seoskoj sredini u razvojno zapuštenoj Slavoniji, teško je čak i zamisliti.

Odmah iza ova tri krucijalna razvoja problema i slaba mjesta kvalitete svakodnevnog življenja u sjevernoj Istri, navode se s manjom frekvencijom ali ipak zamjetnom naredna tri pitanja:

& Nezadovoljavajuća protočnost granice između Hrvatske i Slovenije:

Po ovom tematskom „kapom“ sugovornici navode cijeli niz opaski:

- Carine na granici su ukinute od kada je Hrvatska (1.7. 2013) u EU – to je dobro;
- Postojeći „Šengenski režim“ usporava promet; posebno ljeti kada se čekanja za prijelaz granice produžuju i preko sat vremena; to nanosi štetu hrvatskom turizmu;
- Prometovanje kroz Sloveniju zahtjeva kupovanje dnevne vinjete – to na potezu hrvatska granica – Trst za hrvatske građane treba ukinuti;⁷
- Činjenica da istarski autoput na graničnom prijelazu u Sloveniji “dočekuje obična dvosmjerna cesta sama po sebi smanjuje protočnost, komfor i brzinu kretanja;
- Puštanje prometa i preko manjih graničnih prijelaza (kao Lucija- Brezovica u općini Oprtalj) se je pokazalo korisnim, posebno ljeti kada su na prijelazima prve kategorije velike gužve. Nedostatak: rade samo od 6- 22h, pogranične ceste koje do njega vode s obje strane su preuske za mimoilaženje većih vozila.
- Na graničnom prijelazu koji povezuje Kopar i Buzet zbog stanja ove prometnice zabranjen je promet teretnim vozilima veće nosivosti. To nanosi štetu istarskom gospodarstvu jer produžuje put u inozemstvo, a Buzet pretvara u prometno „slijepo crijevo“.

& Turistička zona je prekratka:

Napomena: život u ovom području, posebno, dakako, priobalju bez turizma se ne može zamisliti. Blizina sjeverne Istre kao turističke destinacije korisnicima iz Slovenije, sjeverne Italije, Austrije i južne Njemačke; pogodni klimatski uvjeti izvan

⁷ Sugovornici navode da je ta mjera kršenje tzv Osimskih sporazuma između SFRJ I Italije koji bi današnja Slovenija prema duhu tih sporazuma trebala poštivati..

srpnja i kolovoza; porast broja pripadnika „treće dobi“, od kojih dio nije slabe platežne moći - polazište su za zdravu ekonomsku ideju kako turističku sezonu treba proširiti sa tri – tri po mjeseca na 6 mjeseci, na razdoblje od početka svibnja do kraja listopada.

- nedostaje moderne ponude, atrakcija, „tematskog turizma“ za dužu sezonu;
- nedostaje hotela s bazenima;
- nedostaje niz malih pratećih sadržaja koji obogaćuju ukupnu ponudu.

Sugovornici ovu temu povezuju s drugim temama:

- sa mogućnosti (velikog?) povećanja prihoda obalnih mjesta i gradova
- sa mogućnošću porasta zapošljavanja;
- sa produljenjem ponude za slobodno vrijeme (za zabavu, izlaske i sl.) za domaće stanovništvo budući kada prođe sezona mnoge točke ponude se gase.

& Male plaće, visoke cijene:

Tuže se sugovornici, posebno oni iz Umaga i Novigrada cijene su u ljetnim mjesecima za domaće povišene cijene. Domaće se de facto tretira kao da su turisti. U tome smislu je posebno osjetljiva umirovljenička populacija ali i drugi slojevi. Među razlozima za kupovine u Sloveniji i Trstu navode se i niže cijene za neke prehrambene artikle i neku robu široke potrošnje.

Ovdje navodimo odgovore koji su specifični s jedne strane za priobalje druge za unutrašnjost. I ovi odgovori potvrđuju na svoj način daje riječ o „dva svijeta“ u stupnjevima razvoja, u svakodnevnim problemima življenja i u potrebama.

„PRIOBALJE“ – Umag, Novigrad, dijelom Brtonigla

& Učenici, djeca, mladi:

- U oba grada navodi se kao nedostatak postojanja srednje škole. Učenici sada putuju svaki dan u srednju školu u Buje. Vezano za taj problem, kada je već

tako, navodi s problem mjesečnog učeničkog putnog troška. U Umagu nedostaje novi vrtić dok onaj u Novigradu treba proširiti;

- U Umagu nedostaju dječja igrališta u uopće površine za boravak djece;
- U oba grada nedostaju javni sadržaji - ponuda za mlade, posebno kad prođe sezona, sve nekako utihne - nema dinamike i atrakcije.

& Parking, prometovanje, uređenost grada:

- Grad Umag, naglašava jedan nešto veći broj sugovornika ima kronični nedostatak parkinga u centru grada. Sugovornici traže rješavanje toga problema za stanovnike centar grada.
- Grad Umag prema jednom broj sugovornika ulazi u ljetnim mjesecima u režim prevelike prometne gužve koja stvara probleme i smanjuje ugodu boravka;
- stari grad u Umagu je neiskorišten, pomalo zapušten, nema sadržaja.

„UNUTRAŠNJOST“ - Buje, Brtonigla, Grožnjan, Oprtalj, Buzet i Lanišće:

& Parking i prometovanje

- Nedovoljno parkinga i povremena prometna gužva u centru u Bujama; nedostaje parking u starom gradu u Buzetu;
- Nedostaje biciklističkih staza u Buzetu u Bujama;
- Neke prometnice su u lošem stanju, dotrajale su;
- Neasfaltirane nerazvrstane ceste po Čićariji i Gornjoj Bujštini;

& Sadržaji za “treću dob“, djecu , mlade, za slobodno vrijeme izlazak

- Nedostaje mjesta u domu za stare i nemoćne / potreban stacionar;
 - Nema dovoljno mjesta u vrtić u Buzetu i Bujama;
 - Buzet gotovo da nema sadržaja za mlade, za kulturu, za slobodno vrijeme;
- Napomena: sugovornici iz grada Buzeta vape za sadržajima za izlaske,

inače u kino idu u Rijeku.

& Nedostatak trgovina i usluga nekih ustanova:

- Buje: nema specijaliziranih trgovina, nedostaje robna kuća (ide se u kupovinu u Sloveniju);
- Vratiti sud, katastar i prekršajni sud u Buzet;
- Ograničeno radno vrijeme banaka i policije (nepogodno za zaposlene građane);

& Mala naselja u unutrašnjosti su slabo razvijena, opremljena a neka i zapuštena; ponuda javnih sadržaja i događanja za lokalno stanovništvo je vrlo siromašna.

- Odlazak malobrojnih mladih ljudi, nakon srednjeg školovanja ili već ranije – odlaze i uglavnom se ne vraćaju;
- Karakteristika gospodarskog djelovanja: „Malo poljoprivrede za svoje potrebe i drugo ništa (Lanišće)“;
- Jedini dućan treba imati cjelodnevno radno vrijeme (Oprtalj);
- Gotovo da nema sadržaja i aktivnosti za razonodu, kulturu, edukaciju, sport - nedostaje polivalentni javni prostori za građane – gotovo sve se svodi na privatno (Oprtalj, Grožnjan, Lanišće);

Kontinentalni dio hrvatske pogranične Istre ima svoje demografske, prometne i druge karakteristike koje ga drže na nižoj ukupnoj razini razvoja.

U dinamičkoj mreži naselja povezanih prometnicama, uz eventualno bolji javni prijevoz (minibusevima) u budućnosti život se ovdje može odvijati na pristojnoj razini uz uvjeta kretanja do većih centra koji omogućavaju zadovoljavanje osnovnih i onih viših potreba ljudi ovoga kraja.

Glavni ključ daljnjeg razvoja ovog dijela pogranične Istre je demografsko - ekonomske naravi. Bez praviljenja djece i zadržavanja barem dijela mladih neće biti opstanka, bez ekonomije koja će stvarati višak vrijednosti – ma koja to bila – koja će reproducirati sredstva za život i motive ostanka ovi će krajevi razvojno usporavati i

stagnirati, pa i propadati. Brdsko planinski dio ovog pograničnog područja na prvome mjestu.

3.1.2. Prijedlozi za razvoj i unapređenje kvalitete življenja

A. Granicu između Hrvatske i Slovenije učiniti što više protočnom:

- Što prije Hrvatsku uključiti u Šengenski režim i time praktično ukinuti granicu;
- Bolje urediti granične prijelaze prve kategorije;
- Proširiti prometnicu na prijelazu Lucija- Brezovica (općina Oprtalj) i podići razinu ovog graničnog prijelaza koji „okomito“ (najkraćim putem) spaja srednji dio sjeverne pogranične Istre s Koprom, Trstom (dalje Venecijom) i Ljubljanom (dalje Zagrebom);
- Riješiti pitanje razgraničenja u Piranskom zaljevu;
- Ljudi na lokalnom trenu imaju dobar suživot, „visoka politika zateže odnose“

B. Otvarati nova radna mjesta

- Uspostavljati nove poslovne zone ili kompletirati stare;
- Početi re- industrijalizirati Istru, također i pograničnu;
- Stimulirati poduzetništvo i otvarati nove manje proizvodne firme;

Povezano s time su i neke specifični prijedlozi koji se nadovezuju na potrebe predstavljene u prethodnom poglavlju:

- Razvijati zdravstvene usluge – nova radna mjesta;
- Otvarati nove hotele i nove ugostiteljske turističke objekte – nova radna mjesta;
- Širiti djelatnosti na polju vinogradarstva i vinarstva – nova radna mjesta⁸

⁸ Iz intervjua s vinarom Kozlovićem (Momjan, grad Buje) smo saznali da je u potrazi za novim, mladim, obrazovanim kadrovima te za uzgajivačima grožđa. Želi širenje uzgoja momjanskog muškata i njegove proizvodnje. Momjanska dolina ima potencijal od 200 ha za uzgoj muškata. Danas s koristi manje od 30ha. Slične ambicije postoje u općini Brtonigla, vrlo jakom vinogradarskom kraju.

- Razviti nove potpore (postojeće nisu stimulativne) za produktivne oblike poljoprivredne i stočarske proizvodnje – šansa za nova rana mjesta;
- Produžiti turističku sezonu, kao što je već bilo riječi, na 5-6 mjeseci – nova radna mjesta.

C. Unaprijediti prometnice i prometne veze:

- Izrazito većinski stav: izgraditi autoput hrvatska granica - Kopar;
- Ukinuti vinjete od hrvatske granice do Kopra i dalje do Trsta (one poskupljuju i tako obeshrabruju prometovanje);
- Uspostaviti „pogranične“ brze katamaranske veze Trst – Kopar – Umag (aktivira obalni promet, smanjuje pritisak na ceste);
- Postojeći prekogranični javni prijevoz je nedostatan, zapravo jako skroman; uvesti nove linije, ako ne s velikim autobusima onda s mini-busevima;
- proširiti i bolje urediti granične prijelaze prve kategorije i proširiti prometnice na nekim malim, potencijalno vrlo frekventnim prijelazima (primjer Lucija – Brezovica);
- djelomično revitalizirati „Parenzanu“ kao prometnicu – turističku atrakciju.

D. Unaprijediti zdravstvene usluge

- Broj jedan: „Zdravstvo ne bi trebalo poznavati granice“ – dogovoriti među državama za ljude iz pograničnog područja sjeverno od Mirne korištenje bolnice u Izoli za specijalističke zdravstvene usluge i bolničko liječenje; /Pula je predaleko!/
- Servis hitne pomoći učiniti dostupnijim ljudima iz ovog područja;

E. Više sadržaja za djecu, mlade / za kulturu, zabavu, razonodu, sport

– posebno u unutrašnjosti ali i u priobalju van turističke sezone , kada ponuda utihne a vreva gostiju prođe.

F. Čuvati okoliš i prirodu – „više prirode- manje gradnje“

- Zaustavljati daljnju apartmanizaciju i betonizaciju na obali;
- Čuvati autentični istarski krajolik, njegovu biološku raznolikost i ljepotu;

- Uvesti pod hitno selektivno sakupljanje i zbrinjavanje otpada te sanirati mnogobrojne divlje deponije smeća;
- Sustavno dalje unaprjeđivati sustave odvodnje koje su jedini sustav koji najčešće nije dobio dobre ocjene;

Ovaj spektar glavnih, „većinskih“ problema koje je „snimila“ sociološka analiza u Hrvatskoj pokazuje da „prostorno uređenje pograničnog teritorija“ što se ljudi koji tamo žive ima jako puno posla u godinama koje dolaze. Na jedan način u priobalju a na drugi u unutrašnjosti, s time da su ova dva dijela pograničnog područja povezana nizom svakodnevnih životnih niti (posao, škole, usluge i drugo), ali istovremeno i vrlo razdvojena. Potrebe za višom kvalitetom življenja i opremom koja to može osigurati su ovdje predočene i stoje na raspolaganju prostorno planerskom timu.

Nakon prikaza osnovnih rezultata empirijskih istraživanja za hrvatski dio Istre u narednom poglavlju 3.2. prikazujemo rezultate za slovenski dio Istre. Istraživanje je na terenu rađeno u razdoblju od rujna do studenog 2015. godine.

3.2. Osnovni rezultati sociološke analize u slovenskom dijelu Istre

U polaznom komentaru sociološke analize za Sloveniju iskazan je stav da nema cjelovite koncepcije prostornog razvoja slovenske Istre, a općinski prostorni plan Kopra još nije napravljen. Unutrašnjosti pograničnog područja Istre nije politički prioritet razvoja, a općine ovoga područja ne surađuju. Pojedine općine i mjesta natječu se za europskim fondovima za novce za rješavanje svojih potreba i nisu povezane s prostornom vizijom razvoja ovog dijela Slovenije.

Uz gred situacija u hrvatskom dijelu Istre je bitno drugačija budući lokalno Istrom, a odatle i pograničnim područjem upravlja Istarska županija koja ima svoj

Prostorno plan koji sustavno revidira. Prostorna vizija razvoja postoji i pokušava se ostvarivati.

Osnovni rezultati sociološke analize za slovenski dio su dogovorno predstavljeni po istom obrascu kao rezultati hrvatske analize kako bi bili lako usporedivi. Sličnosti su izrazito velike ali ima i nekih specifičnosti u usporedbi s strukturom stavova hrvatskih sugovornika.

3.2.1. Osnovni problemi postojeće kvalitete življenja - unutrašnjost i priobalje

& Nezaposlenost:

- premalo radnih mjesta, prije svega za mlade;
- u turizmu se zapošljava radna snaga iz drugih država;
- nerazvijenost ili propadanje industrijskih poduzeća;
- neiskorištenost potencijala poljoprivrede i nezainteresiranost mladih;
- ekonomska emigracija u druga mjesta, uključivo ona izvan Slovenije

& Promet i infrastruktura

- slabo organiziran javni promet (posebno za djecu i starije građane);
- slabe prometne veze između obale i zaleđa, te između SLO-HR-IT;
- premalo javnih parkirališta , previsoke cijene;
- preskupi sustav vinjeta (Škofije-Izola, prodor Markovec)
- zastoji u prometu na graničnim prelazima; slabo opremljeni granični prelazi I kategorije (Sečovlje-Plovanija, Dragonja-Kaštel);
- slaba komunalna infrastruktura u zaleđu (voda, kanalizacija, telefonski optički kablovi)

& Zemljišna politika i politika oko nekretnina:

- visoke cijene (nedostupno za mlade)
- prazna stanovi (vikendaši), naselja «spavaonice»;
- obnova nekretnina i skupa prodaja;
- neriješena pitanja vlasništva nad nekretninama - propadanje nekretnina i kulturne baštine, prije svega u zaleđu: dodatno: špekulacije;

& Usluge i javni sektor:

- slaba uređenost dječjih vrtića i igrališta;
- premalo sportskih igrališta i rekreativnih površina;
- premalo kulturnih priredbi, događaja, posebno za mlade;
- premalo uslužnih djelatnosti - pošta, trgovina, banka, prije svega u starim jezgrama gradova (Kopar, Piran) i u zaleđu (Krkavče, Padna, Hrastovlje, Golac, Topolovec,...);
- - slaba zdravstvena njega starijih građana, prije svega u zaleđu .

& Turizam:

- pomanjkanje vizije razvoja turizma i turističkog identiteta pojedinih regija / županija;
- pomanjkanje veza između obalnoga turizma i ponude u zaleđu;
- pomanjkanje dodatne turistične ponude;
- hoteli u vlasništvu stranaca . nema osjećaja pripadnosti kraju i lokalnim ljudima;
- prijava plaže i more;
- kvaliteta obitavanja lokalnoga stanovništva je pod pritiskom turizma.

„Ukidanje granice“ je - slično iskazima hrvatskih sugovornika – je temeljna ideja razvoja Istre kao jedinstvene prostorne cjeline.

»PRIOBALJE« - općine Kopar i Piran

Specifičnost obalnog dijela pograničnog područja je prije svega naglasak na turizmu i svim onim problemima, od prometnih nadalje, koji nastaju rada preopterećenja prostora u vrhuncu sezone. To je vrlo mali i uzak prostor, prostor uz more, s miješanim stanovništvom: U njemu se sudaraju mnogobrojni interesi, brojne su špekulacije s nekretninama i zemljištem. Stoga je neizbježan onakav prostorni

razvoj koji će uskladiti sve te. U ovom specifičnom prostoru sugovornici su izdvojili ove specifične probleme:

& Ribarstvo

- ograničeno područje ribolova;
- broj ribara opada;
- nesporazumi i nesuglasja s hrvatskim ribolovcima;
- ulovljena kvalitetna riba se odnosi i prodaje u Trstu;
- problem određenja granice na moru;

& Stambena politika i vlasnička struktura

- odnos između broja stalnih stanovnika i vikendaša je poremećen (Piran 40% vikendaša!); gase se mnoge djelatnosti a grad je »polumrtav«;
- pojava novih stambenih naselja čiji su vlasnici banke i poduzeća; stanovi se sporo i slabo prodaju ali se cijena ne snižava, opada im kvaliteta;
- visoke cijene nekretnina prisiljavaju lokalno stanovništvo, posebno mlade da odlaze drugdje iz ovog obalnog područja;

& Promet

- ceste su prvenstveno tranzitne; gust promet . smanjena kvaliteta življenja u prostoru oko njih;
- izgradnju prometnica u obalnom pojasu treba ograničiti – zauzima veliki prostor i smanjuje prirodnu sredinu;
- slab javni promet (izuzev u Piranu)
- nedostatak međugradskih i međudržavnih prometnih veza;

& Turizam

- turizam je invazivan i nema razvojne vizije;
- premalo se ulaže u obnovu hotela i turističke infrastrukture;
- vlasništvo hotelskih kompleksa u rukama stranaca ima za posljedicu uvoz radne nage i roba iz inozemstva;
- more se tretira kao bazen a ne kao prirodni okoliš, onečišćenje mora;

- nije iskorišten potencijal razvoja turizma između obale i zaleđa (izuzetak su Padna, Nova vas, Sv. Peter – gosti s brodova koji ulaze u luku Kopar;
- u sezoni počinje nedostajati pitke vode;

& Prirodna sredina

- veliki protiska na preostale prirodne prostore
- veće posjete prirodnim rezervatima radi ograničenih kapaciteta nisu moguće (Strunjan, Sečovlje, Škocjanski zatok);
- pomanjkanje vode za navodnjavanje poljoprivrednih površina.

»UNUTRAŠNJOST« - općine Piran, Hrpelje-Kozina

Loša je demografska situacija, prevladava staro stanovništvo, niska razina obrazovanja. Mladi odlaze. Udaljenost naselja u unutrašnjosti od većih središta. Većina manjih mjesta i sela nema niti trgovine, škole, vrtića a niti zdravstvene ambulante. Velika je razvojna razlika između zaleđa Pirana i Kopra i istočnog dijela slovenske Istre (Bržanija, Čićarija). Ovaj istočni dio je razvojno posebno slab.

& Poljoprivreda i turizam

- U Čićariji se napuštaju tradicionalni oblici poljoprivrede, glavna proizvodnja je orijentirana na krmivo za stoku i vlastitu prehrambenu opskrbu;
- divljač radi štete usjevima;
- gube se poljodjelska znanja;
- mladi emigriraju i u poljoprivredi nema tko više raditi;
- poljoprivredne površine se zapuštaju i zarastaju u korov i šumu;
- poljoprivredne površine su premale i razdrobljene – učinkovito gospodarenje nije moguće;
- poljodjelstvo i seoski turizam nisu povezani;
- nema strategije razvoja eko-turizma;

& Promet i infrastruktura:

- nedostatak javnog prometa;
- asfaltiranje cesta i završavanje osnovne infrastrukture;

- nema željezničke veze između Divače i Pule;

& Nekretnine, zemljište, vlasništvo:

- nerješeno pitanje vlasništva (veliki broj vlasnika, dijelom raseljenih po svijetu, dijelom umrlih);
- mnogi objekti, posebno u ruralnim sredinama zbog toga propadaju;
- pojavljuje se trend novogradnji budući se obnovom starih stambenih objekata stambeni problem ne može riješiti.

3.2.2. Prijedlozi za razvoj i unapređenje kvalitete življenja

U pograničnom području prema mišljenju sugovornika u slovenskom dijelu Istre za daljnji razvoj i kvalitetu življenja su najvažnije promjene su: a. izrada vizije i razvoj turizma; b. protočnost granica i povezivanje ljudi u Istri na način kao da žive na jedinstvenom teritoriju.

Osnovni prijedlozi koje su nam sugovornici »isporučili« u razgovorima grupirali smo kao i u izvješću za hrvatski dio Istre u sljedeće grupe:

A. Razvijati nove mogućnosti za zaposlenje

- razvijati poduzetničke inkubatore i poticati poduzetništvo;
- razviti viziju turizma koja će povezivati obalu i zaleđe što će omogućiti nova radna mjesta;
- investirati u nove ideje i stvarati plodan milje za nove mogućnosti;
- ponovno oživiti industriju;
- razvijati poljoprivredu na selu i seoski turizam s gastronomskom ponudom;

B. Daljnji razvoj prometne mreže i infrastrukture

- razvijati javni prijevoz u kombinaciji s minibusevima i kombijima;
- brza cestovna veza između SLO i HR (prolaz ispod Baredi);
- urediti obalnu cestu Kopar- Izola;
- uvođenje lokalnih vinjeta;

C. Stavljati u razvoju pograničnog područja naglasak na lokalno, tradicionalno i prirodno

- obnova i zaštita prirodne i kulturne baštine (obnova i uređenje gradskih jezgri i sela;
- obogaćivati turističku ponudu s lokalnom proizvodima;
- povezivati stanovništvo i lokalne smaouprave lokalnih zajednica;
- razvoj seoskog turizma i ekološke poljoprivrede u zaleđu;
- brinuti se za lokalnu biološku raznolikost

& Usluge, javne ustanove in društvee djelatnosti

- više dječijih igrališta i organiziranih djelatnosti za djecu;
- više sportskih centara i rekreacijskih površina;
- nove višenamjenske dvorane, omladinski i kulturni centri;
- otvaranje trgovina u malim mjestima i/ili uvođenje putujućih trgovina;
- briga za stare i nemoćne.

Slovenske sociološka analiza zaključuje da je iz odgovora lokalnih sugovornika jasno koji su prioriteti u razvojnim potrebama i željama. Život bi bio bogatiji, sadržajni, ljepši i lakši kada bi se barem dio tih potreba i želja u narednim godinama ostvario.

4. Zajednički zaključci

U prethodnom dijelu teksta predstavili smo osnovne rezultate empirijskih istraživanja, sažeti zapis 350 razgovora što metodom ankete, što metodom intervjua sa slovenske i s hrvatske strane Istre. Ovaj inventar odgovora ovdje ćemo usporediti i izvući zajedničke zaključke.

4.1. Osnovni problemi kvalitete življenja i razvoja

U hrvatskom dijelu Istre osnovni problemi su prema iskazima sugovornika bili sljedeći:

& Nezaposlenost dijela stanovništva, posebno mladih.

& Javni prijevoz i veze su vrlo slabe

- & Kapaciteti i učinkovitost zdravstva su ograničeni
- & Nezadovoljavajuća protočnost granice između Hrvatske i Slovenije:
- & Turistička zona je prekratka
- & Male plaće, visoke cijene

U slovenskom dijelu Istre, osnovni problemi su artikulirani na ovaj način:

- & Nezaposlenost:
- & Promet i infrastruktura
- & Zemljišna politika i politika oko nekretnina:
- & Usluge i javni sektor:
- & Turizam

Ovi odgovori su svojevrsna rang lista mada ona nije strogo kvantificirano iskazana.

Uočljivo je da se u oba dijela pogranične Istre u prvom planu nalaze dva problema: 1. Nezaposlenost, posebno mladih i 2. Prometna infrastruktura i prometna povezanost sredstvima javnog prometa.

Ispisi odgovora za nezaposlenost iz kojih smo obradom to zaključili su bili, podsjetimo, sljedeći:

A. Na hrvatskoj strani: ima vrlo malo mjesta u ponudi u industriji, poduzetničkom realnom sektoru; poljoprivreda mladima pretežno nije atraktivna; mogućnosti zapošljavanja u javnom sektoru su već 7-8 godina značajno reducirane ili ne postoje; priobalje - „Živi se gotovo samo od turizma” – nedostaje industrijska proizvodnja; trend odlaska mladih „truhom za kruhom“ u inozemstvo je u porastu.

B. Na slovenskoj strani: premalo radnih mjesta, prije svega za mlade; u turizmu se zapošljava radna snaga iz drugih država; nerazvijenost ili propadanje industrijskih poduzeća; neiskorištenost potencijala poljoprivrede i nezainteresiranost mladih; ekonomska emigracija u druga mjesta, uključivo ona izvan Slovenije.

Prometna infrastruktura i prometna povezanost su kao osnovni problem argumentirani sljedećim navodima:

A. Na hrvatskoj strani:

autobusnih veza između gradova i naselja u pograničnom području ima premalo, posebno u kontinentalnom pograničnom području; postoji potreba za prometanjem mini-busova, posebno prema manjim naseljima i općinskim centrima u pograničju, sa više dnevnih veza ali se to ne inicira; đaci koji idu u školu (na pr. iz Grožnjana i Oprtija za Buje) moraju se ustajati gotovo sat i pol prije škole; postoji potreba za javno prometnim uslugama za starije i sve druge ljude koji ne mogu ili uopće ne voze automobil; prometne veze između Hrvatske i Slovenije su slabe; željeznička veza Ljubljana –Pula ne radi, ukinuta je, pruga je i dalje tu; ne postoje redovne pomorske veze, na primjer Trst – Kopar – Umag.

B. Na slovenskoj strani:

slabo organiziran javni promet (posebno za djecu i starije građane; slabe prometne veze između obale i zaleđa, te između SLO-HR-IT; premalo javnih parkirališta, previsoke cijene; preskupi sustav vinjeta (Škofije-Izola, prodor Markovec); zastoji u prometu na graničnim prelazima; slabo opremljeni granični prelazi I kategorije (Sečovlje-Plovanija, Dragonja-Kaštel); uz to – i slaba komunalna infrastruktura u zaleđu (voda, kanalizacija, telefonski optički kablovi).

To su „danas i ovdje“ dva goruća razvojna problema Istre s obje strane granice. Postojeći opseg i profil zaposlenosti i postojeća prometna infrastruktura i prometne veze ugrožavaju kvalitetu življenja jednog dijela stanovnika pograničnog područja Istre.

Planu prostornog uređenja se sugerira da se ovim pitanjima koja je uočila sociološka analiza posveti puna pažnja

Ostali navedeni osnovni razvojni problemi koji se navode s obje strane pograničnog područja Istre potvrđuju na poseban način da je riječ o sličnom prostoru sa sličnim ili čak istim problemima.

Odnose se na nedovoljno razvijene ili učinkovite usluge (kapaciteti i učinkovitost zdravstva su ograničeni; više dječijih igrališta i organiziranih djelatnosti za djecu; - više sportskih centara i rekreacijskih površina; otvaranje trgovina u malim mjestima i/ili uvođenje putujućih trgovina; briga za stare i nemoćne), te na probleme koje uz velike prihode s obje strane donosi turizam (turističja sezona je prekratka, prometne gužve u šici sezone i sl.).

Pored ova četiri naglašena zajednička razvojna problema i problema kvalitete življenja su još – s hrvatske strane – „nezadovoljavajuća protočnost granice između Hrvatske i Slovenije“ i „male plaće, visoke cijene“ a sa slovenske je istaknuta kao problem „zemljišna politika i politika oko nekretnina“.

U obje sociološke analize je snažno potvrđeno da je temeljna strukturalna karakteristika pograničnog prostora velika razvojna razlika i iz toga proizlazeći problemi u priobalju i u kontinentalnom zaleđu Istre.

Struktura specifičnih problema u ovim dijelovima pograničnog prostora snažno argumentira ovu tvrdnju.

A. U slovenskom dijelu kao specifični problemi kvalitete življenja i razvoja u priobalju se navode sljedeći:

& Promet (ceste su prvenstveno tranzitne kroz gradove i naselja priobalja; gust promet - smanjena kvaliteta življenja u prostoru oko njih);

& Turizam (turizam je invazivan, premalo se ulaže u obnovu hotela i turističke infrastrukture, vlasništvo hotelskih kompleksa u rukama stranaca ima za posljedicu uvoz radne nage i roba iz inozemstva; nije iskorišten potencijal razvoja turizma u razmjeni između obale i zaleđa i sl.);

& Prirodna sredina (veliki pritisak na preostale nevelike prirodne prostore).

& Ribarstvo (slabljenje ove grane djelatnosti);

& Stambena politika i vlasnička struktura (odnos između broja stalnih stanovnika i vikendaša je poremećen

S hrvatske strane kao specifični problemi u priobalju se navode:

& Parking, prometovanje, uređenost grada (nedostatak parkinga, prometne gužve, posebno ljeti).

& Učenici, djeca, mladi (u Umagu i Novigradu - nedostatak postojanja srednje škole; nedostaju dječja igrališta u uopće površine za boravak djece; nedostaju javni sadržaji - ponuda za mlade, posebno kad prođe sezona.)

Priobalje u oba dijela Istre karakterizira kao u svugdje - kongestija, nagomilavanje sadržaja na uskom obalnom prostoru, kapitalizacija „pogleda na more“ i boravka uz more. Na to se nadovezuje problem parkiranja i prometanja velikog broja vozila na malom prostoru. To posebno dolazi do izražaja u turističkoj sezoni kada broj ljudi koji ovdje obitava višestruko prelazi broj „redovnih“ stanovnika. Turizam donosi prihode, opstanak, materijalno bogatstvo ali smanjuje ukupnu ugodu i mir, atakira na preostale prirodne prostore i poskupljuje život za domaće ljude.

U unutrašnjosti Istre osnovni problemi su s obje strane granice također slični.

A. Sa slovenske strane sugovornici navode se sljedeće osnovne karakteristike ovog područja: loša je demografska situacija, prevladava staro stanovništvo, niska razina obrazovanja. Mladi odlaze. Udaljenost naselja u unutrašnjosti od većih središta. Većina manjih mjesta i sela nema niti trgovine, škole, vrtića a niti zdravstvene ambulante. Velika je razvojna razlika između zaleđa Pirana i Kopra i istočnog dijela slovenske Istre (Bržanija, Čićarija). Ovaj istočni dio je razvojno posebno slab.

Osnovni problemi su ovdje sljedeći:

& Poljoprivreda i turizam (poljoprivreda je svedena na osobne potrebe ili proizvodnju krmiva za stoku; poljoprivredne površine se zapuštaju i zarastaju u korov i šumu;

poljoprivredne površine su premale i razdrobljene – učinkovito gospodarenje nije moguće; poljodjelstvo i seoski turizam nisu povezani)-

& Promet i infrastruktura (nedostatak javnog prometa; zapuštene lokalne ceste);

& Nekretnine, zemljište, vlasništvo (nerješeno pitanje vlasništva - mnogi objekti , posebno u ruralnim sredinama zbog toga propadaju);

.

B. S hrvatske strane navode se sljedeći problemi življenja u unutrašnjosti:

& Sadržaji za “treću dob“, djecu , mlade, za slobodno vrijeme izlazak

& Nedostatak trgovina i usluga nekih ustanova (Buje: nema specijaliziranih trgovina, nedostaje robna kuća (ide se u kupovinu u Sloveniju); vratiti sud, katastar i prekršajni sud u Buzet);

& Mala naselja u unutrašnjosti su slabo razvijena, opremljena a neka i zapuštena; ponuda javnih sadržaja i događanja za lokalno stanovništvo je vrlo siromašna.

xxx

Pregled osnovnih problema iz socioloških analiza napravljenih u pograničnim područjima Istre s obje strane granice pokazuju visoku sličnost, a djelomično i identičnost problema. Vjerujemo da su i rješenja slična i da se zajedničkim konceptom prostornog uređenja teritorija pogranične Istre ona mogu u budućnosti harmonizirati i usklađivati.

Slovensko priobalje i hrvatsko priobalje žive slične probleme. Slovensko priobalje ne živi sa zaleđem, hrvatsko priobalje također je sličnije slovenskom priobalju nego hrvatskom zaleđu. To su, ponavljamo, „dva svijeta.“

Ova temeljna prostorno-razvojna strukturalna razlika glavna je smjernica za zajednički prostorni koncept razvoja. Ne radi se o tome da se ova „unutrašnjost“ i ovo „priobalje“ približe u stupnju razvoja – jer to nije moguće- već da se razvojne prednosti i aduti i jednog i drugog dijela pogranične Istre još bolje iskoriste ali i da se

paralelno nastali i uočeni najteži razvojni problemi u svakom od tih specifičnih dijelova brže i mudrije rješavaju.

U posljednjem dijelu ovoga teksta iznosimo prijedloge sugovornika za budući razvoj.

4.2. Prijedlozi za razvoj i unapređenje kvalitete življenja

Obje sociološke analize su u tim sredinama koje su detaljno ocrtane kroz prikaz osnovnih problema iznjedrile kroz 350 razgovora prijedloge za razvoj i unapređenje kvalitete življenja.

S hrvatske strane ovi prijedlozi su sljedeći:

- Otvarati nova radna mjesta
- Unaprijediti prometnice i prometne veze:
- Unaprijediti zdravstvene usluge
- Više sadržaja za djecu, mlade / za kulturu, zabavu, razonodu, sport
- Čuvati okoliš i prirodu – „više prirode- manje gradnje“
- Granicu između Hrvatske i Slovenije učiniti što više protočnom

Sa slovenske strane analiza je pokazala da su u prvom planu sljedeći prijedlozi:

- Razvijati nove mogućnosti za zaposlenje
- Daljnji razvoj prometne mreže i infrastrukture
- Usluge, javne ustanove in društvene djelatnosti

- Stavljati u razvoju pograničnog područja naglasak na lokalno, tradicionalno i prirodno.

Sličnost prijedloga je vidljiva: otvaranje novih radnih mjesta i prometni problemi i ovdje, dakako, imaju prioritet. Pобоljšanje usluga, s time da se s obje strane snažno ističe zagovaranje povećanja kvalitete življenja za djecu i mlade je također zajednički stav.

S hrvatske strane je zamjetan specifični prijedlog - „granicu između Hrvatske i Slovenije učiniti što više protočnom“. Ovo izgleda nije „mučilo“ sugovornike sa slovenske strane što odgovara objektivnom položaju u kojem je Slovenija dio šengenskog režima a Hrvatska nije.

Za prostorno planerski proces ovi zajednički zaključci socioloških analiza su prilog idejama i prijedlozima za idealni cilj projekta PUT UP ISTRE, a to je zajednički prostorni koncept za razvoj pograničnog područja slovenske i hrvatske Istre.

Dragocjeno je da su ovi prijedlozi artikulirani participacijskom metodom, samoj po sebi - demokratskom i induktivnom. Sukladnom potrebama, viđenjima i željama lokalnih stanovnika i predstavnicima lokalne vlasti pograničnog područja Istre s obje strane.

Javna ustanova
Zavod za prostorno uređenje Istarske županije
Ente per l'assetto territoriale della Regione Istriana

Naložba v vašo prihodnost
Operacijo delno financira Evropska unija
Evropski sklad za regionalni razvoj

Ulaganje u vašu budućnost
Operaciju dijelomično financira Evropska unija
Evropski fond za regionalni razvoj